

■■■ SZÍNHÁZAINK AZ IDŐK VIHARÁBAN ■

Naplótöredék

A sors újra összehozott pályatársaimmal. Régen nem találkoztunk. Évek, évtizedek szorultak közénk. S hallani sem igen hallottunk egymásról. Most ülünk, beszélgetünk az öltözőben, mert mi más hozott volna össze bennünket, mint a színház, a fellépés nagy lehetősége, beszélgetünk, az emlékek kis morzsáit szedegetjük elő. Az öröm és üröm pillanatait, óráit éljük újra. Nostalgia – mondaná valaki. Lehet. De ahogy visszafelé megyünk az időben, mindinkább rádöbbenünk, hogy bizony több volt az üröm. A megaláztatások sora kényszerített térdre bennünket. Uramisten, hányszor kellett újrakezdeni mindent előlről!

Beszélgetünk tragikus sorsú színházainkról. Nagybecskerek, Zombor. Tiszavirágélete volt a két színháznak. Születtek, és amikor úgy gondoltuk, hogy megkapaszkodtak, hogy gyökeret eresztettek, már temettük is őket. Topolya. Járasi Magyar Népszínház. Egy évtized ragyogása. Nagyszerű társulat. Emlékezetes előadások. Aztán jött a nincsen tovább.

Barácius Zoltán írta meg a három színház kálváriáját, szomorú történetét. Más nem? Miért? Érdekel-e egyáltalán valakit, hogy kik voltak a sírásók? Hogy miért temettük el színházainkat mindig akkor, amikor már talpra álltak, amikor már felnéztünk rájuk? Kérdések, s úgy látszik, azok is maradnak. Válasz nélkül.

Nagyszínházunk, a Vajdasági Magyar Színház, később a szabadkai Népszínház magyar társulata 1945 októberében született. Negyven-

A bohóc (Fejes György)

éves korában taglózták le. Úgy gondolták, legalábbis remélték az egzekutorok, hogy munkájukat befejezték. Egy évtizedig reménykedtek. Hiába. A megszégyenített, megcsonkított színház ma él, lélegzik mindannyiunk örömeire. De azt a közel tíz esztendő elfeledni nem lehet. Lesz-e majd bátorsága és ereje a krónikásnak, hogy elmondja az utánunk jövőknek, de nekünk is, hogy tulajdonképpen mi is történt? Hogyan és miképpen vészelté át azt a közel tíz esztendőt a város és az a kis közösség, amely még itt maradt? Kérdések, amelyekre olyan jó lenne választ kapni.

Gondolatok fogalmazódnak meg, mondatok telítődnek a mögötünk maradt események döbbenetével. Mert inkább arra emlékeznek velem együtt pályatársaim, hogy miképpen éltük meg színházaink váratlan, korai halálát? S persze azok mesterkedését, akik a gyors elmúlást sietteték, sőt előkészítették nemcsak a hivatalos körökben, hanem a szakmán belül is? Csak az Újvidéki Színház nem került szerencsére az egzekutorok markaiba – jegyzi meg egyik beszélőtársam. Szerencsére – mondom, habár az a „marok” már nyúlt feléje. És sietek mindjárt magyarázattal szolgálni.

Volt ugyanis az Újvidéki Színház életében egy olyan időszak, amikor az igen gyakran idézett „lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés” szállóige beköltözött a színház épületébe. 1993 szeptemberében és októberében vált nagyon is időszerűvé a Shakespeare-idézet. A váratlan hírt, miszerint az újvidéki városi képviselőtestület végrehajtó bizottságának művelődési és oktatási kérdésekkel megbízott tagja javasolja az Újvidéki Színház kiköltöztetését, a *Vreme* című hetilap közölte. Mint derült égből a villámcsapás, úgy érte a színház dolgozóit a nem éppen kellemes hír, ugyanis évad eleje lévén, mindenki az első bemutatóra összpontosított, azzal foglalkozott.

A kiköltöztetéssel kapcsolatos indoklást Radmila Vojnović, a végrehajtó bizottság akkori művelődési és oktatási titkára indokolta meg, amikor a következőképpen fogalmazott: „A Köztársasági Képviselőház, az újvidéki képviselőtestület és a városi végrehajtó bizottság határozatait tarjuk szem előtt, amikor racionalizálni kívánjuk a művelődési intézményeket városszerte. A kultúrotthonban – vagy nevezzük egykori Szerb Nemzeti Színháznak –, a mostani Ifjúsági Színház épületében két színházterem van, egy nagyobb és egy kisebb. A nagyterem ötszáz férőhelyes, ahol egykor mozi volt, de az már rég nem üzemel. Ide gondoltuk áthelyezni az Újvidéki Színházat, amivel tulajdonképpen jót tennénk nekik, mert ott a nagyterem mindössze 240 férőhelyes, itt meg 500 ülőhelyet kapnának.”

■■■

A „jótevők”, a város radikális vezetésének a művelődési intézmények racionalizálását sürgető intézkedése mögött eléggé egyértelműen a színház lassú felszámolásának a szándéka húzódott meg. Ugyanis mindenki előtt (kivéve a kezdeményezőket) nagyon is világos volt, hogy ha az illetékeseknek sikerül javaslatukat megvalósítaniuk, annak érvényt szerezniük, akkor az az Újvidéki Színház halálát is jelenti egyúttal. Egyébként az ötszáz férőhelyes moziterem nyújtotta

A bohóc. Fotók Baráth Ferenc plakáttervéhez

■■■

lehetőségek hangoztatása, a jobb munkafeltételekre való hivatkozás túlságosan is naiv, minden alapot nélkülöző indoklásnak bizonyult. Ennek ellenére a kezdeményezők eltökéltségében, hogy tervüket végrehajtsák, senki sem kételkedett, mert a kiköltöztetésről/átköltöztetésről szóló végzés már ott feküdt a művelődési és oktatási titkár asztalán.

A szakadék szélére került tehát az alig húszéves intézmény. Megmentésére mozgósítani kellett mindazokat, akik addig is szívükön viselték a színház sorsát. Legalábbis azt hittük, hogy sokan lesznek majd, akik megértik a helyzet súlyosságát, és úgy is viszonyulnak majd hozzá, akik határozottan kiállnak a színház mellett. Akiktől ezt joggal el is vártuk: hallgattak. S általában azok siettek az intézmény segítségére, akiktől azt a legkevésbé vártuk.

Egy nevet mindenképpen meg kell említenem. Kristóf Lázárról, a belgrádi Magyar Nagykövetség akkori kultúrattaséjáról van szó (most a Nagykövetség tanácsosa). Ő az, akinek nagyon sokat köszönhetünk, már ami a színház megmaradását, további sorsát illeti. A radikálisok kezdeményezésének következményeivel az első pillanattól kezdve tisztában volt. Tudta, hogy mit jelent, jelenthet, hogyha az akkor egyetlen működő magyar színház léte megkérdőjeleződik. Az államvezetés legilletékesebbjeihez fordult magyarázatért. Jó néhány iroda ajtaján kopogtatott. Érvelt és keményen kiállt a színház mellett. Nem volt, nem lett visszhangtalan az igyekezete. A színházat nem költöztették ki. A sötét fellegek elvonultak felette. Tette, tehetta a dolgát továbbra is.

Beszélgünk színházainkról. A megpróbáltatásokról, a megtorpanásokról, az újrakezdésekről. Az emberekről, azokról, akik a sírásók mögé sorakoztak, és azokról, akik vállalták azt, amit vállalniuk kellett, akik sohasem fordítottak hátat Thalia papjainak, tragikus sorsú színházainknak. Emlékforgácsok vesznek bennünket körül, lépegetünk vissza az időben azzal a meggyőződéssel, hittel, hogy azért maradt utánunk valami. S azt a valamit talán nem mossa el az idő.

Hét Nap, 2001. december 12.